

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації Малої Ганни Дмитрівни на тему: «Мемуари як джерело з історії
дисидентського руху УРСР (1960-1980-ті рр.),
поданої на здобуття освітньо-наукового ступеню доктора філософії за
спеціальністю 032 Історія та археологія**

1. Актуальність теми дослідження

Дослідження українського дисидентського руху тривалий час ускладнювалося ідеологічними обмеженнями та недостатньою доступністю джерельної бази. Введення до наукового обігу нових джерел, зокрема мемуарів, створило можливості для поглиблення досліджень і переосмислення окремих аспектів історії руху. Попри значний масив праць, присвячених історії українського дисидентського руху, мемуари його учасників досі не стали предметом комплексного джерелознавчого аналізу. Натомість мемуари як джерело, що відображає індивідуальний досвід учасників руху, їхні уявлення, мотивацію та способи осмислення пережитого, залишалися недостатньо комплексно дослідженими. У зв'язку з цим дисертаційне дослідження спрямоване на комплексний джерелознавчий аналіз мемуарної спадщини українських дисидентів та розкриття її інформаційного потенціалу для вивчення історії дисидентського руху.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконувалося в межах наукової роботи відділу спеціальних галузей історичної науки та електронних інформаційних ресурсів за темами: «Спеціальні галузі історичної науки: дисциплінарний статус та дослідницькі можливості» (2021–2023, державний реєстраційний номер 0224U002989) та «Спеціальні історичні дисципліни у світлі сучасних проблем

соціогуманітаристики: міждисциплінарні дослідницькі стратегії» (2024–2026, державний реєстраційний номер 0123U105350).

3. Наукова новизна отриманих результатів

У дисертації вперше одержані такі наукові результати: здійснено комплексний аналіз опублікованих мемуарів учасників дисидентського руху в УРСР як цілісного джерельного комплексу з урахуванням їх наративних та змістових характеристик. На основі мемуарних свідчень створено колективний просопографічний портрет дисидентів як унікальної соціальної групи. Також проаналізовано особливості авторефлексій та гетеростереотипів у мемуарних свідченнях як способів саморепрезентації та осмислення «іншого» у дисидентському середовищі.

У роботі уточнено інформаційний потенціал мемуарів для дослідження дисидентського руху в УРСР та поглиблено підходи до їх використання у просопографічних студіях шляхом реконструкції міжособистісних зв'язків, характеру взаємодії та рівня згуртованості дисидентського середовища. Крім того, розширено уявлення про механізми репрезентації ключових подій дисидентського руху й політичних репресій у мемуарних наративах, узагальнено умови діяльності представників руху та вплив репресивної політики СРСР на трансформацію їхнього особистого досвіду. Подальшого розвитку набув аналіз мемуарів як джерела для вивчення процесів формування світоглядних орієнтирів і еволюції переконань учасників українського дисидентського руху.

4. Теоретичне та практичне значення дослідження

Теоретичне та практичне значення дослідження визначається інформаційного потенціалу мемуарів як джерела для просопографічних і біографічних студій, а також для дослідження історії українського дисидентського руху в УРСР. Результати роботи сприяють уточненню підходів до інтерпретації джерел особового походження та розширюють можливості застосування міждисциплінарних методів у джерелознавчих і історичних дослідженнях. Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання в подальших наукових дослідженнях, присвячених історії

дисидентського руху, мемуаристиці та джерелознавству, а також під час розроблення навчальних курсів з історії українського дисидентського руху, джерелознавства, історії повсякденності та інших історичних дисциплін.

5. Апробація/використання результатів дисертації

Основні положення та результати дослідження оприлюднено у доповідях на таких всеукраїнських та міжнародних конференціях: VII Всеукраїнська конференція молодих учених «Актуальні проблеми історії, філософії та права у дослідженнях молодих учених» (Інститут історії України НАН України, 14 грудня 2023 р.), XII Всеукраїнська науко-практична конференція молодих вчених «Українська минувшина: війни за ідентичність та незалежність» (Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 25 квітня 2024 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Тоталітарний спадок і сучасна меморіальна політика: європейський контекст та регіональні особливості» (Ізмаїльський державний гуманітарний університет, 17-18 травня 2024 р.), XIII Міжнародна наукова онлайн-конференція «Київ і кияни в соціокультурному просторі України: міська історія у наративах» (Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 24 травня 2024 р.), IX Науково-практичний форум «Чорноволівські читання» (Київ, 12 квітня 2025 р.), VIII Всеукраїнська конференція молодих учених «Актуальні проблеми історії, філософії та права у дослідженнях молодих учених» (Інститут історії України НАН України, 15 травня 2025 р.), IX Всеукраїнська конференція молодих учених «Актуальні проблеми історії, філософії та права у дослідженнях молодих учених» (Інститут історії України НАН України, 19 травня 2026 р.).

6. Дотримання принципів академічної доброчесності

За результатами науково-технічної експертизи дисертація Малої Г.Д. визнана оригінальною роботою, яка не містить елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень.

7. Перелік публікацій за темою дисертації із зазначенням особистого внеску здобувача.

За результатами досліджень опубліковано 4 наукові публікації, у тому числі:

- 2 статті у наукових фахових виданнях України за спеціальністю 032 – Історія та археологія;
- 1 стаття у періодичному науковому виданні проіндексованому у базі Web of Science Core Collection;
- 1 тези виступу на наукових конференціях.

1. Малая Г. Культурно-інтелектуальне середовище українського дисидентства в Києві 1960–1970-х рр. у мемуарних наративах. *Український історичний журнал*. 2026. № 1. С. 124–137. URL: <https://doi.org/10.15407/uhj2026.01.124>.
2. Малая Г. Національне питання в дисидентському русі: український досвід і глобальний контекст. Чорноволівські читання: Матеріали IX Науково практичного форуму (Київ, 12 квітня 2025) / ред.: В. Деревінський та ін. Київ, 2025. С. 97–101. 121.
3. Малая Г. Події “Празької весни” у світлі мемуаристики та епістолярію українських дисидентів. Наукові записки НаУКМА. Історичні науки. 2024. Т. 7. С. 95–101. URL: <https://doi.org/10.18523/2617-3417.2024.7.95-101>.
4. Малая Г. Просопографія та її можливості для створення колективного портрета дисидентів УРСР (1960–1980-ті роки). Українська біографістика. 2025. С. 311–324.

Якість та кількість публікацій відповідають «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Рішенням засідання відділу (протокол № 3 від 18 червня 2026 р.)

УХВАЛИЛИ:

Вважати, що дисертаційна робота Малої Г.Д. «Мемуари як джерело з історії дисидентського руху УРСР (1960-1980-ті рр.)», подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 03 – Гуманітарні науки за спеціальністю 032 – Історія та археологія, *за своїм науковим рівнем, новизною отриманих результатів, теоретичною та практичною цінністю, змістом та оформленням повністю відповідає вимогам*, що пред'являють до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії та відповідає напрямку наукового дослідження освітньо-наукової програми Інституту історії України Національної академії наук України «Історія та археологія» за спеціальністю 032 – Історія та археологія.

Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Малої Ганни Дмитрівни «Мемуари як джерело з історії дисидентського руху УРСР (1960-1980-ті рр.)», яка представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 032 «Історія та археологія».

РЕКОМЕНДУВАТИ:

Дисертаційну роботу «Мемуари як джерело з історії дисидентського руху УРСР (1960-1980-ті рр.)», подану Малою Ганною Дмитрівною до публічного захисту у разовій спеціалізованій вченій раді в галузі знань 03 «Гуманітарні науки», зі спеціальності 032 «Історія та археологія» після її утворення рішенням вченої ради Інституту історії України Національної академії наук України та введення в дію відповідного наказу

Головуючий на засіданні
завідувач відділу,
член-кор. НАН України, д.і.н., проф.

Геннадій БОРЯК

Учений секретар відділу
к.і.н., ст.н.сп.

Ірина ХРОМОВА

30.06.2026 р.

